



MARK HADDON IN SIMON STEPHENS

Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa

Detektivka brez prostora za laži

PEDAGOŠKO GRADIVO
pripravila Mojca Redjko

www.sng-mb.si/prvi-prizor

1 0 predstavi

MARK HADDON IN SIMON STEPHENS

Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa

M. Haddon, *The Curious Incident of the Dog in the Night-time*, 2003 (roman)

S. Stephens, *The Curious Incident of the Dog in the Night-time*, 2012 (dramatizacija romana)

65 minut, brez odmora

Christopher John Francis Boone, 15 let

Matevž Biber

Ed Boone, njegov oče

Nejc Ropret

Judy Boone, Christopherjeva mama; Eileen Shears, soseda

Mojca Simonič

Siobhan, Christopherjeva mentorica v šoli

Maša Žilavec

Roger Shears, nekdanji sosed; Gospod Gascoyne, ravnatelj

Matija Stipanič

Gospa Alexander, soseda; Blagajničarka

Irena Varga

Gospod Thompson, sosed; Policist

Bojan Marošević

režiserka Mateja Kokol

prevajalec Milan Dekleva

dramaturginja Maja Borin

scenografka Petra Veber

kostumografka Iris Kovačič

oblikovalci zvoka in giba sz3

oblikovalki svetlobe Mateja Kokol, Petra Veber

lektor Janez Bostič

premiera

Mali oder SNG Maribor, 6. oktober 2018

priporočena starost 12+

Matematični genij Christopher John Francis Boone (leta 1998 star 15 let) sedem minut čez polnoč na dvorišču sosede Eileen Shears v domačem Swindonu najde njenega kodra Wellingtona popolnoma mrtvega – prebodena z vrtnarskimi vilami. Po zgledu vzornika Sherlocka Holmesa se mladi detektiv odloči ta primer temeljito raziskati in odkriti morilca.

Christopher, ki po smrti matere živi z očetom, ima Aspergerjev sindrom, sam pravi, da ima rad pse, najraje od vsega pa matematiko in logiko (zna naštetiti vsa praštevila do 7.507!), pozna vse države sveta in njihove prestolnice. Ne prenese dotikanja, boji se hrupa in gneče, ne razume vicev in metafor, ne mara rumene in rjave barve, sovraži laži, in da se raznovrstna hrana dotika na krožniku. Preiskovanje 'primeru Wellington' obrne njegov svet na glavo: po začetnih nespornostih (posredi je tudi vzgojna aretacija) odkrije najhujše laži za domačimi vrati in strah ga prisili v beg. Po zmešnjav polni londonski pustolovščini se reči umirjajo, Christopher opravlja maturo iz matematike. Dobi najvišjo oceno, razmišlja o maturi na višjem nivoju in o izpiti iz drugih predmetov, ki mu bodo omogočili študij na univerzi – nič ga ne more ustaviti, saj je razrešil umor, našel domnevno mrtvo mamo, sam potoval po velikem mestu in napisal to zgodbo. Z dodatkom.



Bojan Marošević, Matevž Biber, Nejc Ropret, Irena Varga in Matija Stipanič v predstavi. Drama SNG Maribor. Foto: Damjan Švarc.

2 0 avtorjih

MARK HADDON

je malo prevajan v slovenščino. Še manj pa vemo, da je tudi slikar in ilustrator. (Več o njegovem ustvarjanju: <http://www.markhaddon.com/>.) Je avtor kakšnih petindvajsetih knjig, v slovenščino pa sta prevedena dva njegova romana: vélika uspešnica *Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa* (2003, slovenski prevod 2004) in družinski roman *Velika zadrega* (2006, slovenski prevod 2007).

Haddon se je rodil 28. oktobra 1962 v Northamptonu (GB). Obiskoval je osnovno šolo Uppingham in študiral angleščino na kolidžu Merton v Oxfordu. Magistriral je iz angleščine na Univerzi v Edinburghu.

Leta 1987 je napisal in ilustriral svojo prvo otroško knjigo *Gilbert's Gobstopper (Gilbertov trdi bonbon)*, sam pravi, da "preden se je naučil pravilno risati". Slikanici je v letih med 1998 in 2010 sledilo dvajset izdaj za otroke, večinoma z lastno likovno opremo (npr. *Toni in paradižnikova juha*, *Tvegani pobeg princese Sharon*, serija zgodb o Agentu Z, serija slikanic o malem dinozavru, *Boom!* idr.), in pet knjig za odrasle (poleg *Skrivnostnega primera* in *Velike zadrege* še *The Red House*, *The Pier Falls and other stories* ter najnovejša *The Porpoise* v letu 2019). Piše tudi scenarije (npr. televizijska priredba Briggsove zgodbe o Fungusu za BBC 1) in televizijske drame (*Coming Down the Mountain*, BBC 2007).

Skrivnostni primer je njegova največkrat nagrajena knjiga, seznam nagrad pa dokazuje njeno naslovniško odprtost: četudi avtor sami misli, da je to njegov prvi roman za odrasle, je bila večkrat nagrajena tudi kot mladinsko leposlovje. Seznam nagrad ni kratek: nagrada Guardian za mladinsko leposlovje 2003, Booktrust Teenage 2003, Spoken Word avdioknjiga leta 2003, Whitbread knjiga leta, Southbank, najboljši prvenec v Commonwealthu in LA nagrada za prvenec (kot prva knjiga za odrasle), mladinska knjiga leta WH Smith, Waterstonova nagrada za leposlovje, nizozemska nagrada Silver Kiss, Yalsa (ZDA), grand prix Sankei (Japonska), nagrada McKitterick, Premio Serono in Boccacio (Italija), Waverton, vse v letu 2004, nominacija za Bookerjevo nagrado itd.

Mark Haddon je vegetarijanec in zapriseženi ateist (kot se opredeli sam), živi v Oxfordu s soprogo Sos Eltis in njunima dvema sinovoma.

Nekaj zanimivosti o avtorju romana:
<http://www.markhaddon.com/curious.htm>.

SIMON STEPHENS

je rojen leta 1971 v Stockportu, sodi med najbolj prepoznavne sodobne angleške dramatike. Kakih štirideset izvirnih dramskih besedil, dramatizacij in priredb je redno na repertoarjih gledališč v Veliki Britaniji, po Evropi (posebno v Nemčiji) in ZDA. V Sloveniji je bila pred *Skrivnostnim primerom* uprizorjena njegova drama *Birdland* (*Tisti občutek padanja*, Drama SNG Maribor, 2017).

Stephens je diplomiral iz zgodovine na Univerzi v Yorku, nato živel v Edinburgu, kjer je pridobil še diplomu pedagoške smeri, nekaj let poučeval in bil član škotske art-punk skupine Country Teasers, preden se je profesionalno posvetil pisanju. Preselil se je v London, kjer je najprej vodil program za mlade pisce pri gledališču Royal Court Theatre, sedaj pa med drugim ustvarja kot umetniški sodelavec gledališča Lyric Hammersmith in stalni sodelavec Steep Theatre Company v Chicagu. Piše tudi radijske igre in scenarije.

Gledališki kritik in pedagog Aleks Sierz je njegovo delo definiral kot **gledališče u fris** – definicijo je sam skoval v svoji prvi objavljeni knjigi *In-Yer-Face Theatre: British Drama Today* (Faber, 2001; slovenska izdaja *Gledališče "u fris"*, MGL 2004), in z njo opredeljuje sodobno britansko dramatiko kot novo urbano dramatiko praznine, ki z namenom provokacije v besedila vnaša elemente vulgarnosti, kontroverznosti in šokantnosti (npr. Sarah Kane, Mark Ravenhill, Anthony Nielson).

Stephens je za svoje delo prejel pomembne nagrade in nominacije za izvirno delo, med njimi nagrado Pearson za *Port/Pristan* leta 2001, nagrado škotskih kritikov za najboljšo izvirno dramo v sezoni 2008-2009 za *Pornography/Pornografijo*, nagrado gledališča Tron Theatre za *One Minute/Minuta* leta 2010, dvakrat pa nagrado Olivier (za *On the Shore of The Wide World/Na obali širnega sveta* v letu 2006 in *Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa* v letu 2013), pomembno nagrado Tony za *Skrivnostni primer* leta 2015.

Stephens živi v Londonu s soprogo Polly in njenimi tremi otroki.

3 0 režiserki

MATEJA KOKOL

pripada najmlajši generaciji gledaliških režiserk. Dodiplomski študij je zaključila na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani leta 2014 z režijo Ionescovih *Stolov*, odlično predstavo, ki je gostovala na mednarodnih festivalih v Rusiji, Mehiki in na Slovaškem, magistrsko stopnjo pa s predstavo *Medeja, Medeja, Medeja*. Na sanktpeterburškem gledališkem festivalu ArtOkraina je po uprizoritvi *Stolov* prejela nagrado Art Centra Most za najbolj perspektivno mlado režiserko, za režijo *Stolov* je prejela tudi akademjsko Prešernovo nagrado.

Sodeluje z domačimi in tujimi gledališči ter vodi gledališke delavnice. Režirala je več odmevnih uprizoritev, med drugimi magistrski avtorski projekt po motivih Senekove in Evripidove *Medeje* z naslovom *Medeja, Medeja, Medeja* (koprodukcija Mestno gledališče ljubljansko in AGRFT, 2015), *24 UR* (Lutkovno gledališče Maribor, 2015), avtorski projekt *3.600 sekund hrepenenj* (Los Cosmicomicos; Zacatecas, Mehika, 2015), *Apokaliptična mesečina* (koprodukcija gledališča Glej, Lutkovnega gledališča Maribor in Pekinpah, 2014).

V Slovenskem narodnem gledališču Maribor sta *Razlogom za srečo* (2016) sledili predstavi *Fant, dekle in gospod* (februar 2018) ter *Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa* (oktober 2018), vmes je na oder Lutkovnega gledališča Maribor postavila priljubljeno slikanico Julie Donaldson *Polž na potepu na kitovem repu* (maj 2018).

Veliko in uspešno deluje kot gledališka pedagoginja (npr. Gledališka šola Prve gimnazije, projekt Generacija generaciji v Gledališču Glej) in je stalna sodelavka projekta **Prvi prizor: gledališče kot prostor učenja simbolnih jezikov** Drame SNG Maribor.

4 Pogovor o predstavi

O DOŽIVLJANJU PREDSTAVE



Pogovor

Pogovarjamo se o predstavi. Mlade spodbudimo, da ustno obnovijo zgodbo (lahko skupaj). Naj poskusijo izpostaviti čim več dogodkov v kronološkem zaporedju (pri tem jih usmerjamo) in tistih informacij, ki so se jim pri ogledu zdele posebej zanimive.

Spodbujamo jih k opisovanju vsega, kar so videli in slišali: oseb, njihovega gibanja in mimike, besed in besednih sporočil, scenografije, rekvizitov, kostumov, risanja in pisanja, svetlobe in svetlobnih sprememb, organskih (živih) in posnetih zvokov, sprememb prostora, razpoloženj ...

Kdo je glavni junak predstave? Kakšen je? Kaj počne? Kako se vede? Zakaj? Kaj se zgodi? Katere osebe še nastopajo? V kakšnem odnosu so s Christopherjem? Ali je število likov in igralcev enako? Zakaj? Kako prepoznavajo like?

Se jim je kateri dogodek zdel posebej smešen? Kateri posebej pretresljiv? Kaj se zgodi na koncu predstave?

O ELEMENTIH PREDSTAVE

Ob vstopu v dvorano gledalci zagledajo na odru nenavaden prostor, ki ga ne določa realna oprema. V ozadju je tabla, na njej grafične podobe, narisane s kredo – **emotikoni**. Igralci podobe dopolnijo s svojimi telesi. Tipično angleško okolje in dejanski dogajalni prostori se izrisujejo sprti in postopoma.

Ena sama stalna inštalacija je na odru: oris psa s kredo, v sredini risbe pa vile, zapičene v tla. Kot detektivska rekonstrukcija kraja zločina. Učinkovito, kajne?



Pogovor

Kaj sestavlja scenografijo? Kateri so najbolj opazni elementi, ki jo določajo? Kako delujejo? Kako se znotraj njih vedejo igralci? Na kakšen način se spreminja dogajalni prostor? Kdo ga spreminja? Ali so pri tem pomembni tudi rekviziti? Kateri? Kakšna je njihova sporočilna vrednost, pomen? Spodbujamo k naštevanju čim več primerov (npr. rože, dežnik, časopisni papir, daljinsko vodeni avtomobilček, zastava, akumulatorske škarje za obrezovanje žive meje, volan, disko krogla,

kreda).

Kreda je sploh zelo pomemben rekvizit v predstavi. Zakaj? Kako se uporablja? Kdo jo uporablja? Kako je npr. označen umorjeni koder? Kako je označena policijska intervencija? Kako vlak/metro? Kako televizija in nogometna tekma?

Kaj pa predstavlja Christopherjev notranji svet? V kakšnem razmerju je njegov notranji prostor z okoljem, v katerem živi? Kako je prikazana njegova stiska potovanja?

Ali scenografija in kostumi določajo tudi dogajalni čas? Ali so kostumi pomembni še na kateri drugi način? Ali lahko opišejo posamezne kostume? Ali poznajo poimenovanje 'posredna karakterizacija'? Ali lahko označijo osebe tudi po njihovih oblačilih?

Kakšno vlogo imata glasba in zvok? katerih zvokov Christopher ne mara? Kako reagira nanje?

Kateri elementi so najpomembnejši za oblikovanje in spreminjanje razpoloženja?

Kako poteka zgodba? Ali si dogodki zmeraj sledijo v kronološkem zaporedju? Kako gledalec prepozna časovno umeščenost prizorov? Katera oseba povezuje dogajanje? Kako? Ali je njena pripoved objektivna?

Koliko vlog/oseb je v predstavi? In koliko igralcev? Kaj vse definira like?

O ODNOSIH skozi perspektivo GLAVNIH OSEB

Christopher John Francis Boone

Petnajstletnik ne razbira misli in čustev drugih ljudi in ne prepozna razpoloženja drugih po njihovem izrazu na obrazu. Ne razume ironije (obrnjenega pomena) in metafore (prenesenega pomena). Tudi njegovo ime je metafora, pojasni v romanu: pomeni 'nosilec Kristusa', ime Krištofa, ki je Jezusa Kristusa nesel čez reko. In se takoj vpraša, kako je bilo Krištofu ime, preden je nesel Kristusa čez reko.

Nekatere druge posebnosti – npr. fiksacija na določene pojave (barve, hrana na krožniku, črte), nenavadna zmožnost pomnjenja števil – nakazujejo na rahlo obliko avtizma, najverjetneje **Aspergerjev sindrom**. Izjemno nadarjen je za matematiko in logiko, a izrazito socialno nespreten, zato se raje izogiba ljudem in odnosom, kadar je to le mogoče. Ne vidi smisla v kramljanju o nepomembnostih, kadar pogovor nima cilja. (Smiselno pa se mu zdi detektivsko zasliševanje, ker je usmerjeno.) Pa vendar imamo občutek, da se svojih posebnosti zaveda. Sam o svojih vedenjskih težavah zapiše v dnevnik:

- A. *Nočem se pogovarjati z ljudmi in dolgo molčim.*
- B. *Nočem jesti in piti in dolgo stradam.*

- C. *Nočem, da se me kdo dotika.*
- D. *Kričim, kadar sem jezen ali zmeden.*
- E. *Nočem biti v majhnem prostoru z drugimi ljudmi.*
- F. *Razbijam stvari okoli sebe, kadar sem jezen ali zmeden.*
- G. *Renčim, kadar sem jezen.*
- H. *Ne maram rumene in rjave barve, zato se nočem dotikati rumenih in rjavih stvari.*
- I. *Nočem uporabljati svoje zobne ščetke, če se je dotakne kdo drug.*
- J. *Ne maram jesti različnih jedi, če se na krožniku dotikajo druga druge.*
- K. *Ne opazim, če je kdo jezen name.*
- L. *Nikoli se ne smejim.*
- M. *Večkrat rečem kaj takega, kar se ljudem zdi nesramno.*
- N. *Večkrat počnem neumnosti.*
- O. *Včasih koga udarim.*
- P. *Sovražim Francijo.*
- Q. *Šofiram mamin avto.*
- R. *Razjezim se, če kdo premakne pohišstvo.*

In doda opombe, ki naštetih trditve umestijo v konkretne življenjske dogodke.

Trdi, da ni neumen kot vsi ostali otroci na šoli in da imajo kdaj pa kdaj vsi ljudje posebne potrebe, tudi starši.

Želi postati astronaut, a se zaveda težavnosti uresničitve svoje želje. Veliko pojasnil o življenju Christopherju posreduje njegova mentorica v šoli Shioban. V predstavi ona povezuje zgodbo in prebira dnevnik, kar se kaže kot zanimiv, po natančnejši analizi pa tudi nujen dramaturški odmik od Haddonovega izvirnika. Zakaj?



Pogovor

Katere od zgoraj naštetih lastnosti se zlahka opazi v predstavi? Kako je Christopher oblečen?

Kako prepoznavamo Christopherjevo drugačnost? Kako se sam spopada z njo? Kaj počne, ko je v stiski?

Kako doživlja sebe? Kako doživlja druge? Kako razume prostor? Kaj pa čas?

Kako se pogovarja z ljudmi? O čem govori z ljudmi?

Kako nanj vplivata gneča in hrup? Kaj ima rad in kako to ugotovimo?

Ali ima prijatelje? Kdo mu je blizu?

Kako se razvija njegov odnos z očetom? Kako nanj vpliv odkritje dveh velikih resnic?

K čemu teži Christopher po spoznanju, da nima komu zaupati? Kako ravna? Ali je to zanj težavno?

Kaj spozna na koncu?

Ed Boone

Christopherjev oče popravlja boilerje in vzdržuje centralno kurjavo, ima svoje podjetje in zaposluje Rhodrija, pomočnika in kolega, s katerim kdaj zvrne pivo ali dve. Tu in tam preklinja, je nogometni navdušenec in po smrti soproge sam skrbi za Christopherja. Je skrben oče, razume sinove potrebe, z njim ravna spoštljivo in potrpežljivo (z njim se npr. posvetuje o hrani, spomni ga na njegove najljubše televizijske oddaje), ga podpira v željah in načrtih, a mu po nočni aretaciji odločno prepove kakršno koli detektivsko raziskovanje. Ob tem postane Christopherjev antagonist v predstavi in poskrbi za dramsko napetost.

Christopher sprva ne razume očetove prepovedi, ko odkrije očetovo laž o smrti mame, pa fizično odreagira (slabost, bruhanje, nezavest ...) in ga kot lažnivca ne mara več. Oče se najprej razjezi, čemur sledi pretep, nato pa v dokaz svoje iskrenosti Christopherju prizna še umor Wellingtona. Eda v najlepši luči, kako ironično!, v bistvu predstavi mama v enem izmed svojih pisem – kako čudovit oče da je, kako potrpežljiv in razumevajoč, vse to, česar sama ni zmogla.



Pogovor

Kakšno je življenje Eda Boona? Kaj rad počne? Kakšne so njegove obveznosti in odgovornosti? Kdo ga pri tem podpira? Ima širšo družino?

Ali ima Ed Christopherja rad? Kako to vemo? Kako se po njegovem kaže/izkazuje ljubezen?

Kakšno je začetno Christopherjevo stališče o očetu? Kako se spreminja? V kaj se pretvori? Kakšen je njun odnos na koncu?

Ali je Christopherjev oče 'slab človek'? Zakaj laže? Zakaj v življenju lažemo? Kako je z 'verigo' laži? Ali lahko zaupamo lažnivcu?

Kako je Ed prikazan na koncu? Mu lahko odpustimo napačno ravnanje v preteklosti? Zakaj?

Judy Boone

Christopherjeva mama je na začetku zgodbe že dve leti mrtva. Umrla je v bolnišnici zaradi infarkta, pove Christopherju oče, on pa sklepa, da je šlo za **anevrizmo**. Vse dokler nekje na polovici zgodbe ne ugotovi, da je mama še kako živa, da živi v Londonu z gospodom Shearsom, da mu že dve leti vsak teden napiše pismo, da oče, ki se je zlagal o njeni smrti, ta pisma skriva. Mama preprosto ni več zmogla.

Šele iz pisem izvemo več o njej in njenem sedanjem življenju, o preteklih stiskah, pomislekih in dvomih. Napiše, da ni bila 'prav dobra mama', da je bila nestrpna, pogosto se je jezila na sina. To iskreno priznanje njenemu

begu odvzema nekaj brezsrčnosti. Iz njenih pisem izvemo tudi, kako zahtevna je v resnici skrb za otroka s posebnimi potrebami, kako zelo stresni so trenutki njegovih nepredvidljivih napadov jeze in trme (sploh v javnosti), ki se jih ne da nadzirati.

Ko se Christopher odpravi živeti k njej v London, prvič (in zadnjič) slišimo njeno ime, sicer je zmeraj omenjena kot mama. Četudi na začetku zgrožena zaradi Edove laži, je presrečna zaradi ponovne združitve s sinom, želi si ga celo objeti (a Christopher tega kot običajno ne zmore), nekaj časa mirno prenaša njegovo stisko, a kmalu se izkaže, da skrbi za sina ni kos. Tvega krhko ravnovesje, ki ga je skušala vzpostaviti v svojem življenju: zapusti gospoda Shearsa, izgubi službo, s Christopherjem se preseli nazaj v Swindon, nežno začne zblíževati očeta in sina. Trudi se biti boljša mama, tudi tako, da prizna svojo nezmožnost in v trenutnem kaosu odstopa prostor tistim, ki jim gre to bolje od rok.



Pogovor

Zakaj je gospa Boone zapustila družino? Kje in kdaj pojasni vzroke za beg? Ali ji zamerimo takšno ravnanje? Zakaj?

Kaj, kje in kako izvemo o njej?

Kako se odzove na Christopherjev nenadni prihod v London?

Kako se odzove na Christopherjevo informacijo o očetovi laži?

Kako se odzove na Christopherjev strah pred očetom?

Kakšno rešitev najde na koncu? Ali ji Christopher zaupa?

Siobhan

Ima dolge svetle lase in očala iz zelene plastike, jo opiše Christopher. V romanu je njena vloga poudarjeno mentorska in svetovalna, v predstavi je Siobhan pripovedovalka, ki povezuje zgodbo (z branjem Christopherjevega dnevnika). Je ena ob učiteljic na Christopherjevi šoli in edina, ki zares govori 'njegov jezik'. Christopherja spodbuja pri njegovih ambicijah v povezavi z matematiko in logiko, kariero astronavta in pisanjem detektivskega romana, uči ga osnovnih socialnih kompetenc (npr. prepoznavanje čustev drugih s pomočjo emotikonov, razlage o vedenju drugih otrok, priporočila za odzivanje na nerazumljive dogodke) in mu predlaga metode za lažje vzpostavljanje odnosov z njemu nerazumljivim in neznanim okoljem. Sklepamo, da se je z njeno pomočjo naučil osnovne komunikacije, vljudnosti, celo osnov kramljanja. Christopher jo veliko omenja in se na njena priporočila brezpogojno zanaša tudi v najtežavnejših situacijah (npr. potovanje v London).

Christopher celo pomisli, da bi najraje živel pri njej, a dobro razume, da je 'samo' njegova učiteljica, da je šola njena služba in da ga ne more peljati s seboj domov. Zato se mora odpraviti na pustolovsko potovanje v London.

Siobhan je v zgodbi stoodstotno pozitiven lik, svetel pedagoški zgled in empatičen človek. Še posebej se nam priljubi, ko (in kako) Christopherju ponudi pogovor ob njegovem spoznanju očetove laži. Ja ... takšno učiteljico bi si vsi želeli ...



Pogovor

Kako je Siobhan vpeljana v predstavo? Kakšno nalogo prevzame v dramatisaciji romana?

Kako bi jo opisali?

Kako se Siobhan odziva na Christopherjevo življenjsko zgodbo? Ali jo komentira? Kako se opredeljuje do ravnanja staršev?

Kakšen je Christopherjev odnos do nje?

Kako je preko Siobhan v predstavi prikazana vloga učitelja?

Komentar?

Eileen in Roger Shears

Četudi sta razvezana in popolnoma nepovezana v zgodbi že od vsega začetka, imata precej skupnega, predvsem precej podobno vlogo in primerljiv odnos do Christopherja.

Roger pobegne s Christopherjevo mamo in po njegovem prihodu v London ne kaže niti trohice sočutja in razumevanja za Christopherjevo situacijo. Znaša se tako nad njim kot nad Judy. Seveda takoj zaslutimo neobhodni zaključek.

Eileen in Christopherjev oče skušata svojo bolečino zapuščenosti reševati s skupno romanco, ki se seveda ne obnese. Žal se konča z umorom Wellingtona in podčrta medsebojno sovraštvo z brezkompromisnim kazanjem na krivdo drugega.

Zanimiva se zdi razdelitev vlog v mariborski uprizoritvi:

Režiserka je dodelila vlogi Rogerja in Ravnatelja (v izvirniku ravnateljica) istemu igralcu.

Podobno kontroverznost zaznamo v dodelitvi vloge mame in sosede isti igralki.

Oba para vlog predstavljata nekakšno nasprotje, v interpretaciji istega igralca pa v podtonu namigujeta tudi na človeško izbiro – v življenju smo lahko prijazni in sočutni, lahko pa te možnosti ne izberemo in se utapljamo v 'shearsovski' zagrenjenosti, ki jo sipamo po sebi in drugih.



Pogovor

Kako se gospa Shears vede do Christopherja in kako sprejme njegovo detektivsko preiskavo? Zakaj? Ali ona ve, kdo je morilec?

V čem je podobna svojemu nekdanjemu soprogu? Kako se vede

gospod Shears? Kakšen je njegov odnos do Christopherja? Ga razume?

Kdaj se Christopher odloči, da je gospod Shears 'sovražnik'? Ali se odloči iz pravih razlogov? Kako se kasneje razvija njun odnos? Ima Christopher kakšno posebno mnenje o njem? Pa o gospe Shears?

Gospa Alexander

Tipična prijazna soseda iz hiše čez cesto. Osamljena je, zato klepetava, ko se le pokaže priložnost. Ima psa, kar Christopherja opogumi, da si sploh upa govoriti z njo. Ne upa pa vstopiti v njeno hišo – boji se, da mu bo storila kaj hudega. Ne zaupa ji. Kljub temu gospa Alexander bistveno pripomore k razvoju detektivske preiskave, četudi ne namenoma. V pogovoru z njo izvemo o Christopherjevem odnosu do kramljanja, tujih ljudi in psov, nevarnosti v svetu, prepoznamo pa tudi nedopustnost očetove laži.

Podobno vlogo posrednega informiranja nosijo tudi: gospod Thompson, policaj, blagajničarka in drugi epizodni liki.



Pogovor

Kaj vse izvemo o Christopherju iz njegovih pogovorov z gospo Alexander?

Pa iz srečanj z drugimi osebami? Ali so te stranske osebe v predstavi tudi neopazne? Zakaj?

Kdo v predstavi gradi atmosfere prizorov? Kdo preoblikuje dogajalne prostore? Kako?

Kako je v predstavo vpeljan humor?

O UPRIZORITVENI METODI

Predstava *Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa* je rezultat razumevanja gledališke umetnosti kot igre duševnih sil, celostnega doživetja, ustvarjalne dejavnosti, dialoške in induktivne izkušnje, utelešenja vednosti, pristnega izkustva sebe in upodobljenega sveta, vstopanja v svetove (prosto po dr. Robiju Krofliču).



Dejavnost

Bolj radovednim predlagamo ogled posnetka predavanja:

https://www.youtube.com/watch?v=rGx_9dkOURM

Režiserka je želela dosledno ohranяти **gledalčev aktivni položaj**. Na tak način je bil zasnovan ves ustvarjalni proces, ki je temeljil predvsem na metodi britanskega in kanadskega začetnika improvizacijskega gledališča

Keitha Johnstona (1933-), predavatelja, dramatika, igralca in gledališkega režiserja. Pri vodenju improvizacij in vaj z besedilom (Stephensova dramatisacija Haddonovega romana) pa se je oprla na metodo spodbujanja igralčeve domišljije skozi strategijo čutnega zaznavanja in s pomočjo orodij, ki jih ponuja Judith Weston (aktivni glagoli, dejstva, podobe skozi pet čutov, dogodki, fizične naloge, vprašanja).

Keith Johnstone se v svoji metodi usmerja v odkrivanje vsebine skozi improvizacije z določenimi strukturnimi elementi (npr. status, odnos, dejanje, prostor, čas, žanr, čustvo, stanje ...), ki povezujejo vsebino v zgodbo na igriv in inovativen način.



Pogovor

Kako predstava zagotavlja aktivno vlogo gledalca? Na kak način gledalec sodeluje v predstavi? Kaj vse 'mora' gledalec prepoznati, povezati in razvozlati?

Naštejmo nekaj izvirnih in igrivih prizorov orisa značajev, vzpostavljanja prostora, oznake razpoloženja, prikaza notranjega stanja ...

(Nekaj namigov: emotikoni, gospa Alexander striže grmičke, policijski avtomobil, nogometna tekma na televiziji, vlak in metró, Christopherjev notranji svet idr.)

Zakaj ti prizori delujejo lahko? V kakšnem razmerju so s prizori preprirov in pretepov? Kakšen učinek ima tako razmerje na gledalca?

V ustvarjalnem procesu so imeli poudarjeno aktivno vlogo igralci: pomembno je bilo njihovo lastno odkritje, avtorska izkušnja. Režiserka si ni že vnaprej zamislila potez, gibov in scene, temveč je gradila prizore na 'odnosu'. Uporabila je metodo improvizacij, ki spodbuja spontanost in naklonjeno skupinsko dinamiko. Uporabljene so bile vaje/igre za segrevanje, sproščanje, povezovanje, koncentracijo idr. in improvizacije po Spolin-Johnstonu:

- improvizacije v tišini (*improvisation on silent moments*)
- improvizacije z besedami (*improvisation using words*)
- zaokrožene improvizacije (*improvisation with start and end*)
- določene improvizacije (*improvisation suggested by the audience*)
- tematske improvizacije (*general improvisation around the play*)

Pomembna je bila vloga koreografa Ivana Mijačevića, še posebno pri pripravi glavnega igralca (Matevž Biber v vlogi Christopherja). Skozi individualne gibalne improvizacije sta oblikovala nabor telesnih znakov, ki dosledno karakterizirajo značilnosti (tudi motnjo) 15-letnika s posebnimi potrebami.



Dejavnost

Igrajmo se in se pogovarjajmo igrivo – kako rešiti na videz nerešljiv problem skozi sodelovalno izkušnjo?

Igra s časopisom | Na tla položimo liste časopisa v obliki dovolj velikega kvadrata, da na njem lahko zelo udobno stojijo vsi udeleženci. Časopisnih listov ne pritrdimo med seboj. Skupini zadajmo preprosto nalogo: vsi sodelujoči se morajo hkrati dotikati časopisa in nihče se ne sme dotikati ničesar izven njega (recimo tal, sten, pohištva ...). Ko igralci nalogo izvedejo, zmanjšajmo površino časopisa za polovico in ponovimo navodilo. Ko igralci izpolnijo nalogo, ponovno zmanjšajmo polje časopisa ... in ponovimo navodilo. Polje zmanjšujemo tako dolgo, da postane površina časopisa tako majhna, da vsa ekipa nanj hkrati ne more več stopiti. Ponovimo izhodiščno navodilo. Igralci se bodo posvetovali in na rešitev naloge pogledali z druge perspektive.

Navodilo je zapisala Mateja Kokol.

5 Pod drobnogledom

MEDBESEDILNE REFERENCE

V romanu in drami *Skrivnostni primer* naletimo na opazno visoko količino literarnih, umetnostnih, znanstvenih in drugih zunajbesedilnih referenc. Medbesedilnost, širše in s tujim imenom **intertekstualnost**, je lastnost književnosti. Deluje tako: literarno delo oblikuje svoj pomen s pomočjo drugega literarnega dela. Lahko deluje širše (nanašanje na pojave zunaj besedne in druge umetnosti), lahko ožje – citatno: neposredna in opaznejša medbesedilnost.



Dejavnost

Spodaj je naštetih nekaj intertekstualnih referenc glede na njihovo tematsko polje, v oklepaju pa dodajamo številko poglavja in odstavka v romanu, kjer se omemba pojavi.

Uživajmo v raziskovanju in uporabi!

LITERARNE REFERENCE

- Sir Arthur Conan Doyle, *Baskervillski pes* (7.7, 107.1-21.)
- Sherlock Holmes (47.6, 107.1-2, 139.1, 179.25)
- Doctor Watson (47.6, 107.1-21, 179.25, 179.68)
- Sir Arthur Conan Doyle (139.1, 139.6,)
- Joseph Conrad, *Srce teme* (89.1)
- Georgette Heyer, *Maškarada* (113.4)
- *Skrivnost doline Boscombe* (179.25)
- *Znamenje štirih* (179.68)
- Shakespearjevo gledališče Globe (181.2)
- Dietrich Bonhoeffer, *O dvomu in predanosti* (233.104, 233.111)

ZGODOVINSKE IN BIBLIČNE REFERENCE

- Sveti Krištof (29.8)
- Jezus Kristus (47.6)
- »In v *Svetem pismu* piše ne ubijaj, pa so kristjani vseeno začeli križarske vojne, dve svetovni vojni in zalivsko vojno, v katerih so pobili veliko ljudi.« (59.5)

(POP)KULTURNE REFERENCE

- *Minsko polje* (41.18, 233.67)
- Scooby Doo (47.6)
- Problem Montyja Halla (101.4)
- *Parade*, ameriška revija (101.4)
- *Guinnessova knjiga rekordov* (101.4) (103.34)
- *Dune* (103.34)
- *Bližnja srečanja tretje vrste* (103.34)
- *Modri planet* (127.1, 127.8)

- Vile iz Cottingleyja (139.2)
- *Doktor Who* (139.6)
- *Vojna zvezd* (139.6)
- *Zvezdne steze: Naslednja generacija* (163.17)
- *Myst* (191.88)
- *Enajsta ura* (191.88, 233.112)
- *Zvezdne steze* (229.34)
- Andrew Morton: *Princesa Diana* (233.112)
- Jilly Cooper: *Tekmici* (233.112)
- *Univerza znanja* (233.130)

PRAŠTEVILA

Christopher je matematični genij – maturo iz matematike opravi z odliko in načrtuje opravljanje mature iz matematike na višjem nivoju. Matematika mu pomeni urejenost, varnost, jasnost, v njej je red, pravi, za razliko od življenja, ki je včasih hrupno, razpršeno, napadalno in nerazumljivo. Rad ima praštevila (zna jih naštetih do 7.507) – z njimi oštevilči poglavja v svojem detektivskem romanu. Navdušenec je tudi nad geometrijo – v svoji detektivki bralcem nameni obsežen dodatek o pravokotnem trikotniku. Je mogoče matematiko razumeti tako, kot jo dojema Christopher? Kako se njegova povezanost z matematiko vidi v predstavi?

V 19. poglavju preprosto razloži, kako določimo praštevila. Zdi se mu podobna življenju: njihovo zaporedje se ne podreja določenim vzorcem, videti so logična, ne moreš pa jim določiti pravil, tudi če se ves čas ukvarjaš z njimi. Za zares velika števila računalnik potrebuje več let, da ugotovi, ali so praštevila.

Práštevilo je naravno število $n > 1$, če ima točno dva pozitivna delitelja (faktorja), število 1 in samega sebe kot edini prafaktor. Pri tem je 1 edini pravi delitelj tega števila. Po definiciji število 1 ne more biti praštevilo, saj sta tukaj oba 'njegova' pozitivna delitelja v bistvu enaka (faktor in prafaktor) in celo enaka številu samemu. Zato praštevilo tudi nima faktorjev. Število 2 je po definiciji edino praštevilo, ki je tudi zelo sestavljeno število in hkrati edino sodo praštevilo.



Dejavnost

<http://eucbeniki.sio.si/matematika7/629/index.html>

Ali bi lahko vzljubili praštevila? Na tej povezavi je kup zanimivih prispevkov, razlag in nalog, ki se jih da reševati individualno, v prostem času – tako kot to počne Christopher. Začne se z animiranim prikazom Eratostena, ki seje števila, na peti strani je npr. mreža, ki na enak način razlaga določanje praštevil, kot to naredi Christopher v 19. poglavju svojega romana ...

ZVEZDE

Christopher želi postati astronom. Zanima ga astronomija, bere knjige o vesolju.

Astronomija ali zvezdoslovje (starogrško αστρονομία: astronomía < ἄστρον: ástron + νόμος; nómos; dobesedno zakon o zvezdah) je znanstvena veda, ki se ukvarja z opazovanjem in razlago zunajzemeljskih pojavov v vesolju. Christopher z lahkoto razume oddaljene pojave in so mu bližji kot hrup neposrednega okolja. V dveh prizorih iz predstave, kjer je uporabljena posebna 'zvezdna' osvetlitev Christopher razodene svoje razmišljanje o zvezdah:

»Nekateri ljudje mislijo, da je Rimska cesta dolga vrsta zvezd, pa ni. Naša galaksija je velikanski ploščat oblak iz zvezd, ki so druga od druge oddaljene na milijone svetlobnih let, naše osončje pa je blizu zunanjega roba plošče.« (17.8)

»Vesolje se širi in po velikem poku se zvezde oddaljujejo druga od druge. Čim bolj so oddaljene od nas, tem hitreje se premikajo, nekatere skoraj s svetlobno hitrostjo, zato nas njihova svetloba ne bo nikoli dosegla.« (17.11)

»In ko bo konec eksplozije vesolja, se bodo zvezde počasi ustavile, kot žoga, ki jo vržeš v zrak, za trenutek se bodo čisto umirile, potem pa bodo spet začele padati nazaj proti središču vesolja. In takrat ne bo nobenega razloga, da ne bi videli vseh zvezd, ker bodo drvele proti nam, vedno hitreje in hitreje, in vedeli bomo, da se bliža konec sveta, ker ponoči sploh ne bo več temno, ampak bodo milijarde in milijarde bližajočih se zvezd oddajale bleščečo svetlobo.« (17.13)

Sicer tega ne bo nihče več videl, pravi Christopher, ker bodo ljudje do tedaj najbrž že izumrli, pa tudi če še ne bodo, bo svetloba tako močna in vroča, da se bodo scvrli, tudi če se preselijo v globoke predore.



Dejavnost

<http://eucbeniki.sio.si/fizika8/146/index.html>.

Preglejmo, uporabimo, rešujmo in se učimo!

Katera zvezda je Zemlji najbližja?

Po čem se zvezde med seboj razlikujejo?

Kako se najlažje orientiramo na nebu? Po kateri zvezdi se orientiramo na severni polobli?

Ali lahko poljubna ozvezdja opazujemo kadarkoli?

Kaj so vzhajalke?

Kako deluje vrtljiva zvezdna karta? Preizkusimo interaktivno karto.

Ob kateri uri bo vzšla Betelgeza 13. avgusta? Odgovorimo tudi na druga vprašanja.

Kdo je Nikolaj Kopernik? In Johannes Kepler?

Ali obstaja gravitacijska sila med nami in Luno? Kaj je gravitacija?

VIRI O ASTRONOMIJI

SLOVENSKE SPLETNE STRANI

- <http://www.nauk.si/>
učne vsebine iz astronomije za osnovno in srednjo šolo z ustreznimi nalogami in aplikacijami
- <http://www.vesolje.net/>
portal o astronavtiki in astronomiji (zanimivi astronomski dogodki, podatki o zahajanju in vzhajanju Sonca, planetarij, astronomski koledar za slovenske kraje, interaktivni atlas Luninega površja, preleti mednarodne postaje, dostop do interaktivne zvezdne karte)
- <http://www.portalvesolje.si/>
šolsko gradivo, predstavitve zanimivih astronomskih dogodkov ter podatke
- <http://www.saz.si/>
domača stran Slovenske astronomske zveze
- http://www.ntbrog.com/trgovina/zvezdna_karta/index.html
spletna stran o vrtljivi zvezdni karti nT-BROG, tudi naloge z rešitvami

TUJA SPLETNA STRAN

- <http://www.nasa.gov/>
NASA – slike, videoposnetki in interaktivne funkcije

NEKAJ KNJIG

- Prosen, M. in Avsec, F. *Astronomija*, DMFA Slovenije, Ljubljana 2006.
- Emmerich, M. in Melchert, S. *Astronomija – čudovito vesolje*, Založba Narava, Kranj 2006.
- Brglez, M. *Luna skozi teleskop*, Didakta, Radovljica 2011.
- Galičič, M. *Nebo premazano z zvezdami*, Učila, Tržič 2001.
- Prosen, M. in Vehovec, M. *Od Zemlje do Sonca*, Jutro, Ljubljana 2005.

SIOBHAN IN ETIMOLOGIJA IMEN

Med osebnimi lastnimi imeni po svoji nenavadnosti izstopa ime Christopherjeve učiteljice.

Žensko osebno lastno ime irskega izvora (Siobhán) se angleško izgovarja: [ʃi'vɔ:n], irsko pa: [ʃə'vʰa:n̪] ali [ʃi'vʰa:n̪]. Pogostejše angleške izpeljave imena so: Chevonne, Shevaun in Shivaun.

V srednjem veku je bilo v irščino prevzeto iz anglo-normanskega Jehane in Jehanne (v moderni francoščini Jeanne); angleška ustreznica je

mного pogostejša Joan, izpeljana iz latinskega imena Ioanna in Iohanna (v moderni angleščini Joanna, Joanne), ki prihaja iz starogrškega Iōanna. Grško ime je ženska izpeljanka moškega imena Iōannēs, krajšave hebrejskega Johanan (יְהוֹנָן Yôḥānān, kratko za יְהוֹשֻׁעַ Yəhōḥānān), ki pomeni 'Bog je milosten'. Je izvor imena John in njegovih izpeljav. Na Otoku obstajajo različice imena, škotsko-galska je npr. Siubhan (angleško Judith), irska moška različica je Sean itd. Obstaja tudi pomanjševalna/ljubkovalna oblika Sinéad (povzeto iz francoske Jeannette), npr. pevka Sinéad O'Connor.

Ne samo resnične osebe, tudi (druge) fiktivne/izmišljene junakinje nosijo to ime, recimo:

- Siobhan Clarke, detektivska narednica v romanih Iana Rankina
- Silver Banshee, znana kot Siobhan McDougal, stripovska nadzornica
- Siobhan Sadler ali »Mrs. S«, mačeha glavnih junakov televizijske nadaljevanke Orphan Black
- Siobhan Ryan, hči Maeve in Johnnyja Ryana v ameriški limonadi Ryan's Hope
- Siobhan, vampirka v zadnji knjigi Somrak Stephenie Meyer
- In še mnogo več jih je ...



Dejavnost

Raziskujmo etimologijo (izvor), zapis, uporabo in vrste imen:

- Bronislava Aubelj. *Antična imena po slovensko*. Modrijan, Ljubljana 1997.
- Drago Bajt. *Slovenski kdo je kdo*. Nova revija, Ljubljana 1999.
- *Encyclopædia Britannica*. Multi-media Edition. Britannica Centre, Chicago 1998.
- Janez Keber. *Leksikon imen*. Mohorjeva družba, Celje 2001.
- Jože Krašovec. *Svetopisemska lastna imena: fonetika, etimologija, prevajanje in transliteriranje*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti : Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, Ljubljana 2007.
- Luc Menaše. *Svetovni biografski leksikon*. Mihelač, Ljubljana 1994.
- Pavle Merkù. *Svetniki v slovenskem imenoslovju*. Mladika, Trst 1993.
- Barbara Novak. *Osebno ime in človekove pravice*. Pravnik, letnik 52, št. 1–3, Zveza društev pravnikov Slovenije, Ljubljana 1997, str. 83–93.
- Branko Ozvald. *Raba plemiških naslovov po njihovi ukinitvi*. Heraldica Slo-venica, št. 1–3, Heraldica Slovenica, Ljubljana 1995, str. 12–13.
- Branko Ozvald. *Matematična ocena stopenj plemiških naslovov*. Življenje in tehnika, letnik 50, št. 1, Tehniška založba Slovenije, Ljubljana 1999, str. 70–74.
- Zmago Pezdirc in Matjaž Anžur. *Vladarji in predsedniki evropskih*

držav. Založba Valuk, Ljubljana 1990.

- Vera Schauber in Hanns Michael Schindler. *Svetniki in godovni zavetniki za vsak dan v letu*. Mladinska knjiga, Ljubljana 1995.
- Jože Toporišič. *Slovenski pravopis*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 2001.
- <https://rodoslovje.si/index.php/sl/domov/16-drevesa/137-osebna-imena-in-njihovi-dodatki-v-luci-slovenskega-pravopisa-in-zakonodaje> (Pridobljeno 3. 1. 2019.)



Dejavnost

Popularna stran za hitro brskanje, ki obširno predstavlja globlji pomen osebnih lastnih imen, njihovo pojavljanje, pomen, vrste idr.:

<https://www.behindthename.com/info/names>.

Sestavljajmo uganke, igrjamo se kviz z imeni, recimo:

Katero je najbolj jadransko hrvaško ime?

Kakšen je pomen imena Olubumni? ali lažje: Kakšen je pomen zahodnoafriškega imena Olubumni?

Kako je bilo ime drugemu največjemu izraelskemu kralju iz 10. st. pr. n. št.?

ASPERGERJEV SINDROM

Aspergerjev sindrom je razvojna motnja avtističnega spektra (MAS).

Glavne značilnosti so: pomanjkanje empatije (nezmožnost zživljanja v čustva drugih), naiven, neprimeren enosmerni govor, nezmožnost ali majhna sposobnost sklepanja prijateljstev, slaba sposobnost nebesednega sporazumevanja, izrazita zatopljenost v določene teme (izrazit konjiček/zanimanje), slabe motorične spretnosti;

tudi: perfekcionizem (oseba ne želi delati napak, zato včasih ne govori, ne odgovarja na vprašanja ali ne zapiše odgovora), izjemen občutek za poštenje in huda reakcija na 'krivico', iskrenost (v bistvu nezmožnost laži), dvoličnost – npr. šola in dom (Dr. Jekyll and Mr. Hyde), senzorna preobčutljivost (na zvok, vonj, dotik), neharmonične umske sposobnosti (na enih področjih izrazit presežek, na drugih globok manko), slabo razumevanje humorja, slab očesni stik in nenavadna mimika obraza, dobesečna interpretacija in slab občutek za metafore, tudi za tuji jezik, vizualni način razmišljanja, dober dolgoročni spomin, glasno razmišljanje, težave pri razumevanju in izražanju čustev, nenavadne/duhovite pripombe in 'out-of-the-box' pogled na svet.

Osebe z Aspergerjevim sindromom imajo pogosto tudi druge pridružene motnje, npr. disleksijo, motnjo pozornosti in hiperaktivnosti (ADHD), težave z motoriko, selektivni mutizem, skotopični sindrom, apraksijo in druge. Ali pri Christopherju prepoznamo katere od zgornjih značilnosti?



Dejavnost

Avtentifikacija:

Razdelimo skupino na pol. Ena polovica miruje in ne počne nič. Vključimo več predvajalnikov glasbe z različno glasbo hkrati, zelo na glas, druga polovica skupine naj ob tem glasno govori, vpije, se nepredvidljivo in hitro premika v različnih čustvenih stanjih, se tudi dotika 'negibnih' (a ne grobo, da se ne zgodi kakšna nesreča!), hkrati naj vklaplja in izklaplja luči (lahko uporabimo ročne svetilke). Skušajmo v tem stanju vztrajati vsaj tri minute. Nato se skupini zamenjata in ponovita 'vajo'.

Potem vse naprave izklopimo, sedemo in se umirimo. Pogovarjajmo se o tem, kako smo se počutili. Tako se je počutil Christopher na poti v London.

BARVE

Christopher ima rad rdečo, ne mara pa rumene in rjave barve. V zvezi z barvami je tudi vraževeren: če na poti v šolo vidi več avtomobilov rumene barve zapored, to pomeni, da bo dan slab (več jih je, slabši bo dan). Na tak dan Christopher v šoli raje molči in se drži sam zase. Več avtomobilov rdeče barve pa zanj pomeni dober dan (več jih je v vrsti, bolj bo dan super dober). Takrat je Christopher pogumen in drzen. Nikoli pa ne je nikakršne rjave hrane (recimo fižola), rjava ga spominja na 'drek' (s katerim se občasno igra njegov sošolec), od rjave mu je slabo.



Dejavnost

Simpatičen fizikalni opis barv: <http://eucbeniki.sio.si/fizika8/141/index4.html>, spodaj pa **zanimivosti**.

RUMENA

- Ponekod je barva žalovanja (npr. v Egiptu).
- Je simbol za zavist in prevaro (Francija) ter žalost (Grčija).
- Hindujci v Indiji nosijo rumeno ob praznovanju pomladi.
- V srednjem veku so bila vrata zločincev in izdajalcev prebarvana rumeno.
- Rablji v Španiji so včasih nosili rumeno.
- Pri Aztekih je rumena barva simbolizirala hrano (koruza).
- Zastava rumene barve pomeni karanteno.
- V ZDA so taksiji in šolski avtobusi rumeni.

RJAVA

- Rjava barva je pri avstralskih aboriginih barva dežele, v Indiji je barva žalovanja.
- Je barva zemlje, pogosto simbolizira dom, ognjišče, zanesljivost.

RDEČA

- Rdeča v Rusiji predstavlja lepoto.
- V Južnoafriški republiki je barva žalovanja.

- Pravoslavci na veliko noč jajca barvajo rdeče za srečo.
- Na Kitajskem je rdeča barva sreče in se uporablja na porokah, prav tako pri hindujcih in muslimanih.
- V Indiji naj bi rdeča pika na čelu prinašala srečo.
- Pri Aztekih je bila rdeča povezana s krvjo.
- Rdeči amuleti naj bi podaljševali življenje.
- Rdeča je najviše v loku mavrice.
- Rdeče številke v financah pomenijo izgubo.
- Čebele ne vidijo rdeče barve.
- V Angliji so telefonske govornice in dvonadstropni avtobusi rdeče barve.

6 Ustvarjalna refleksija

DETEKTIVSKI ROMAN

Christopher rad bere detektivske romane, zato se odloči tudi sam napisati detektivko. Razume jih kot neke vrste uganke – če je uganka dobra, lahko sam ugameš morilca še pred koncem zgodbe.

S. S. Van Dine (Willard Huntington Wright)

Dvajset pravil za pisanje detektivskih zgodb (1928)

1. Bralec in detektiv morata imeti enake možnosti, da rešita skrivnost. Vsi namigi morajo biti izrecno vpeljani in jasno opisani.
2. Avtor ne sme bralca namerno vleči za nos in ga goljufati; dovoljeni so samo prijemi, s katerimi storilec najprej ukani tudi samega detektiva.
3. Zgodba ne sme biti ljubezenska. Naloga se izpolni s tem, da zločinec pride pred sodišče, ne pa tako, da ljubezenski par stopi pred oltar.
4. Nikoli se ne sme prikazati, da bi hudodelec lahko bil detektiv ali kateri izmed preiskovalcev. To bi bila čista goljufija, kakor da bi poskusili navadni peni podtakniti za zlat petdolarski kovanec. To je prevara z lažnimi podatki.
5. Storilca morajo izslediti s pomočjo logičnega sklepanja, ne pa po naključju ali na podlagi nemotiviranega priznanja. Če bi pisec kriminalni primer reševal s takimi postopki, bi bralca najprej zanalašč pognal na lov za sledmi, ko pa ga lov ne bi pripeljal nikamor, bi bralcu povedal, da je imel iskano že od vsega začetka varno spravljeno v žepu. Avtor, ki ravna tako, se iz svojega bralca samo norčuje.
6. V detektivskem romanu mora nastopati detektiv; detektiv pa je lahko le tisti, ki nekaj odkriva (angl. detects). Njegova naloga je izbrati dokaze in namige, ki vodijo k tistemu, ki je v prvem poglavju zagrešil hudodelstvo; če pa detektiv do izdelka ne pride na podlagi analize teh dokazov in namigov, potem problema ni rešil nič bolje kakor šolarček, ki si rezultat matematične naloge prepíše iz zvezčiča z rešitvami.
7. V detektivskem romanu povsem preprosto mora biti truplo, in čim bolj mrtvo je, toliko bolje. Zločin, manjši od umora, preprosto ni dovolj. Na tristo straneh bi o nečem manjšem predolgo razpredali. Navsezadnje morata biti bralčeva prizadevnost in porabljena energija poplačani.
8. Zločin je treba pojasniti s popolnoma naravnimi sredstvi. Z metodami, kakršne so denimo nevidna pisava, branje misli, spiritistične seanse, prerokovanja in kristalne krogle ipd., ni dovoljeno priti do resnice. Bralec dobi svojo priložnost, kadar lahko svoj razum meri z razumom racionalno delujočega detektiva, če pa se mora spopasti s svetom duhov ali s četrto razsežnostjo metafizike, je igro že vnaprej izgubil.
9. Nastopiti sme samo en detektiv – to je samo en junak sklepanja, samo en deus ex machina. Če pa bi trije, štirje ali še več detektivov reševali en sam problem, ne bi le preširoko razpršili zanimanja in pretrgali neposredne logike, pač pa bi tudi žrtvovali bralčevo enakopravnost pri reševanju. Če je več detektivov, potem bralec ne ve, po katerem naj uravnava svoje sklepanje. Zdi se, kakor da bi moral v boju za zmago tekmovati s štafeto.
10. Storilec mora biti oseba, ki je v zgodbi imela bolj ali manj pomembno vlogo, se

- pravi oseba, ki je bralcu znana in za katero se zanima.
11. Avtor storilca ne sme postaviti med služabnike. S tem bi le obšel jedro zadeve: rešitev bi bila prelahka. Storilec mora nedvomno biti človek, ki ga spoštujejo, torej človek, ki navadno ni sumljiv.
 12. Storilec je lahko samo en – ne glede na število umorov. Seveda ima lahko storilec kakšnega podrejenega pomagača ali zarotniškega tovariša, a vse breme naj nosijo ena pleča: vsa bralčeva nejevolja se mora zgrniti nad eno samo črno ovco.
 13. V detektivski zgodbi ne bi smelo biti tajnih zvez, kamore, mafije itn. Fascinanten in resnično lep umor bi taka kumulativna odgovornost nepreklicno pokvarila. Prav gotovo mora tudi morilec v detektivskem romanu dobiti pravo priložnost, vendar bi šli predaleč, če bi mu priskrbeli zaslonbo pri kakšnem tajnem društvu. Zares odličen morilec, ki da kaj nase, si takih okoliščin ne bi želel.
 14. Metoda umora in sredstva, s katerimi jo odkrijejo, morajo biti racionalni in znanstveni. Psevdoznanstvenih in povsem imaginarnih ali spekulativnih metod roman policier ne bi smel dopuščati. Če pa se avtor, kakor denimo Jules Verne, vendarle poda v kraljestvo fantazije, potem prestopi meje detektivske literature in se potika po neznanskih širjavah pustolovščine.
 15. Resnica primera mora biti vseskozi očitna, seveda ob predpostavki, da je bralec dovolj ostroumen, da jo opazi. S tem mislim, da bi bralec, če bi recimo knjigo po razjasnitvi še enkrat prebral, lahko videl, kako se mu je rešitev nekako že ves čas vsiljevala, kako so vsi namigi resnično merili na storilca in kako bi, če bi bil enako premeten kot detektiv, sam lahko rešil primer, ne da bi moral brati do zadnjega poglavja. Samo po sebi se razume, da bister bralec uganko dejansko pogosto reši.
 16. V detektivskem romanu naj bi ne bilo dolgih opisnih pasаж, piščevo pero se ne bi smelo muditi pri postranskih rečeh, prav tako so odveč pretanjene analize značajev in pretiran trud pri ustvarjanju »ozračja«. Te prvine niso tako pomembne za poročilo o zločinu ali za sklepanje, ravno narobe – dogajanje hromijo in vpeljujejo motive, ki nimajo nič opraviti z glavnim namenom, ta pa je, da je treba problem prikazati, ga analizirati in pripeljati do uspešne rešitve. V romanu pa vendarle mora biti toliko opisov in orisov značajev, da deluje verjetno.
 17. V detektivskem romanu za zločin ne sme biti odgovoren poklicni zločinec. S prestopki, ki jih zagrešijo zločinci in roparji, se ubada policija, ne pa pisatelj ali sijajni amaterski detektiv. Zares fascinanten umor zagreši cerkveni dostojanstvenik ali stara devica, ki slovi po dobrodelnosti.
 18. Detektivska zgodba se ne bi smela nikoli končati z razkritjem, da je bil domnevni zločin le nesreča ali samomor. Če se poizvedovalna odiseja konča s takim antiklimaksom, smo zaupljivega in dobrohotnega bralca s tem prevarali.
 19. V detektivskih zgodbah bi morali vse zločine zagrešiti iz osebnih nagibov. Mednarodne zarote in vojna politika sodijo v drugo zvrst literature, denimo v vohunske zgodbe. Ravno narobe mora morilska zgodba ostati vendarle prijetna. Zrcaliti mora bralčeve vsakdanje izkušnje in mu dati nekakšen odvod za potlačene želje in občutke.
 20. Da bi svoj kredo lahko sklenili z zaokroženim številom točk, bom naštel še nekatere prijeme, ki jih danes ne uporablja noben pisec detektivskih romanov, če dá kaj nase. Prepogosto so jih že uporabili, tako da so znani vsem ljubiteljem kriminalne literature. Pisec, ki bi se k njim zatekel, bi nas nemara le opozoril, da mu manjka spretnosti in izvirnosti.
 - a) Storilčevo identiteto doženejo tako, da cigaretni ogorek, ki so ga našli na kraju zločina, primerjajo z znamko cigaret, ki jih kadi osumljenec.
 - b) Zaigrana spiritistična seansa storilca tako prestraši, da se izda.
 - c) Lažni prstni odtisi.
 - d) Lažni alibi.
 - e) Pes, ki ne zalaja, in prav s tem pokaže, da storilca pozna.
 - f) Zločin se na koncu preloži na brata dvojčka ali kakšnega sorodnika, ki je

- podoben osumljeni, a nedolžni osebi.
- g) Injekcijske brizgalke in mamilo.
- h) Umor v zaprtem prostoru, potem ko je policija že vdrla vanj.
- i) Test z besednimi asociacijami, ki naj pomaga dognati krivdo.
- j) Šifra ali šifrirano pismo, ki ju detektiv na koncu razvozla.

Iz gledališkega lista predstave *Po Magrittu* (r. Ajda Valcl, SNG Nova Gorica, 2014), pripravila dramaturginja Simona Hamer; povzeto po: Chesterton, Van Dine, Sayers, Chandler, Boileau-Narcejac, Brecht, Bloch, Seesslen, Heissenbüttel, Alewyn, Cawelti. *Memento umori: Teorija detektivskega romana*. DZS, Ljubljana 1982. 12–17.



Dejavnost

Upoštevač 20 zlatih pravil S. S. Van Dina, napišimo detektivsko zgodbo. Pri tem si pomagajmo s tabelo. Najprej vanjo vnesimo sestavne elemente zgodbe *Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa*, nato dodajmo svoje elemente, jih povežimo in iz njih sestavimo lastno detektivko. Zapišimo jo! Elementov je lahko več, npr. več osumljencev, dokazov, motivov idr., a na začetku ne zapletajmo, naj bo struktura preprosta, da ne bo treba posegati po odsvetovanih bližnjicah (glej točko 20 zgoraj).

Element	<i>Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa</i>	Nova detektivska zgodba
zločin/umor	umor psa z vrtnarskimi vilami	
žrtev	koder gospe Shears po imenu Wellington	
osumljenec	...	
motiv	...	
alibi	...	
detektiv		
dokazni material		
namig/sled		
zaplet		
predvidevanje		
napačna sled		
okrepitev		
orožje		
okolje		
atmosfera		

GLEDALIŠKE IGRE (angl. Theatre Games)



Dejavnost

Režiserka Mateja Kokol, tudi gledališka pedagoginja, je pred časom pripravila izbor iger, pa tukaj predlagamo še tri, ki se lahko izvajajo v povezavi z besedilom in tako služijo kot podpora kateremu koli ustvarjalnemu procesu.

Intervju | Skupina se razdeli v pare. Oseba A intervjuva osebo B, nato oseba B intervjuva osebo A. Vprašanja so spoznavne/predstavitvene narave (npr. pet stvari, ki jih ima oseba rada, in pet stvari, ki jih oseba ne mara), sledijo naj vzroki/razlogi (zakaj kaj mara in česa ne). Vodja/mentor nato prevzame vlogo tiskovnega predstavnika in omogoči, da vsak 'novinar' predstavi svojo osebo, ki se ne vtika v predstavitev. Namig: Intervjuvamo lahko tudi literarni ali dramski lik.

Super zgodbe | Igralce razdelimo v pare (A in B). Oseba A pove osebi B dogodek iz svojega življenja in obratno. Ko si osebi izmenjata zgodbi, se pari premešajo. V novem paru oseba A pove zgodbo osebe B tretji osebi tako, da za 50 % pretirava. Oseba B pove novi osebi zgodbo osebe A in takisto pretirava. Pari se ponovno premešajo in vsaka oseba posreduje nazadnje slišano zgodbo, ki ji doda še 50 % pretiravanja. Pare ponovno premešamo in postopek se ponovi. Na koncu vsaka oseba predstavi zgodbo, ki jo je slišala na koncu. Po končani predstavitvi vseh zgodb pogovarjamo o zanimivosti in verjetnosti končnih zgodb.

Namig: Zgodbe lahko vnaprej tematsko in motivno določimo (npr. o prijateljstvu, o živalih, o počitnicah).

Radio | En igralec stoji na sredini, ostali stojijo v širokem krogu okoli njega. Posameznik v sredini ima v rokah (namišljen) daljinski upravljalnik, ostali pa so radijske postaje po lastni izbiri. Vodja igre usmeri upravljalnik v/na postajo, ki jo želi slišati, in 'preklaplja' po svoji izbiri (tudi v različni hitrosti). Igralci naj bodo različne postaje z različno vsebino, tako lahko oddajanje začnejo sredi stavka, pogovora, napeva idr., pri čemer opozarjamo na čas, ki je pretekel med enim in drugim 'vklopom' (ko je posameznik naslednjič na vrsti, ne nadaljuje, kjer je končali, pač pa upošteva vmesni čas).

Namig: Opozorimo udeležence, da razmislijo o vrstah radijskih programov in oddaj (npr. pogovorna oddaja, novice, različni žanri glasbe, oglasi, radijske igre), o različnih jezikih, o različnih glasnostih.

METAFORA

V Christopherjevi pripovedi ni metafor. Metafore ga begajo – če si pove domisljico, v kateri beseda pomeni tri različne stvari, se počuti, »kot bi poslušal tri muzike hkrati, kar je neprijetno in moteče in sploh ne tako lepo kot **beli šum**«, pravi. Zato tudi šal ne mara.

Starogrško μεταφορά (metaforā = *prenos*) je uporaba določene besede (ali besedne zveze) namesto druge, na podlagi kakšne skupne značilnosti. Zaradi neke podobnosti prenesemo pomen z enega predmeta na drugega, recimo s posameznega na splošno ali obratno, z ene vrste na drugo ali po analogiji med lastnostmi (dan-večer, življenje-starost → večer življenja).

Christopher metafor ne razume, ker ne razume razloga, načela in namena prenosa pomena. Metafora pa je osnova aktivne udeležbe v umetnosti (glej zadnje poglavje točke 4 teh gradiv). Zato skušajte v razredu/skupini vaditi – ne literarno teorijo, pač pa občutek užitka ob spoznanju/prepoznanju presenetljivosti pomenskega prenosa.



Dejavnost

Vsak učenec/udeleženec prejme tri majhne liste papirja. Na vsak listek napiše po en naključni samostalnik (kaj je samostalnik?). Učitelj/mentor nato zbere vse listke v posodo/skledo/škatlo in jih temeljito premeša.

Učitelj/mentor/vodja za vajo najprej sam iz posode potegne dva listka. Prebere oba samostalnika in ju zapiše na tablo (ali drugo vidno mesto). V čem sta si izžrebana samostalnika podobna?

Primer: mačka | računalnik

Imata po dva A-ja. / Imata po en Č in K. / Oba lahko kupimo. / Razveseljujeta lastnike. / Lahko 'crkneta'. / Zložita' se. / Ne marata vode. / Lahko ju napade virus. / Lahko ju brcnemo.

Nato oblikujmo pare. Vsak učenec/udeleženec nato vleče po en listek iz posode. Na znak lahko vsi hkrati preberejo svoje samostalnike. V parih zapisujejo podobnosti med samostalnikoma, ki so ju izžrebali. Primeren čas za to nalogo je pet minut. Načeloma ne zamenjajmo listkov, raje na začetku pomagajmo, če proces noče steči. Problem je s sorodnimi samostalniki (npr. pes-kuža, avto-vozilo), v tem primeru je najbolje en listek zamenjati. Po petih minutah učenci poročajo: ostalim preberejo svoja samostalnika in seznam podobnosti.

Namen vaje je iskanje izvirnih primerjav, spreminjanje perspektiv, urjenje domišljije in ustvarjalnosti. Nadgradi se lahko s sestavkom, ki se začne z eno od najljubših primerjav po izboru skupine.

Najbolj izvirne zamisli bodo nagrajene s smehom, dobro voljo, čudenjem. Tak emocionalni odziv je najboljša vaja doživljanja metafor, seznam podobnosti pa preprosta ilustracija kanala, po katerem teče prenos osnovnega pomena na drugo besedo. Predstavljajmo si recimo raven zadovoljnega prepoznanja, ko v prihodnje kdo opiše počasnost šolskega računalnika s pripombo Raje prede na toplem, ne briga se za nas. (Seveda je to metafora precej interne narave.)

EMOTIKON

V slovenščini se pojavljajo različna poimenovanja: čustvenček, smeško, smajli, emoji, emodži, čustveni simbol. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika še ni najti gesla, v novi različici (v pripravi) pa je že vključen, in to večkrat:

sméško -a m simbol, ki izraža čustvo, razpoloženje, zlasti veselje, razigranost, navadno v elektronskih besedilnih sporočilih: dojeti pomen smeška na koncu sporočila; uporaba smeškov

smiley gl. smajli

smájli tudi smiley -ja [smájli] m pog. simbol, ki izraža čustvo, razpoloženje, zlasti veselje, razigranost, navadno v elektronskih besedilnih sporočilih; smeško: v komentarju, sporočilu je preveč smajlijev; na koncu sporočila je dodal smajlija

emóतिकon -a m simbol, ki izraža čustvo, razpoloženje, navadno v elektronskih besedilnih sporočilih: animirani emotikoni; raba emotikonov / nasmejani emotikoni

Prispevek Jele Krečič v časniku Delo pregledno predstavlja izvor, razvoj in namen emotikonov: <https://www.delo.si/novice/slovenija/dvopicje-minus-zaklepaj-smesko.html>.



Dejavnost

Čustvena abeceda

Pri likovnem pouku ali drugi ustvarjalni dejavnosti ustvarimo lastne emotikone v poljubni tehniki.

Vsak simbol narišimo/naslikajmo/nalepimo na posebni list, da bomo lahko listke kasneje uporabljali kot igralne karte.

Da bo rezultat dovolj raznovrsten, naročimo učencem/udeležencem, da vsak ustvari pet emotikonov, po enega iz različnega tematskega polja, npr.: obraz z izrazom čustva, vremenski pojav, nek drug naravni pojav (lahko žival, del dneva, drevo, list ...), predmet in en emotikon po izbiri (a iz nobenega od že določenih tematskih sklopov).



Namig: Opozorimo ustvarjalce ne dejstvo, da so simboli ikone – popreproščene/shematizirane sličice.



Dejavnost

Pripovedovanje zgodb

Emotikone iz prejšnje dejavnosti razporedimo v pet kompletov – en

kupček za vsako tematsko polje (peti je 'razno'). Nato jih premešajmo in s hrbtno stranjo obrnimo navzgor. Učenci/udeleženci povlečejo po eno kartico iz vsakega kupčka, jih (še zmeraj s hrbtno stranjo navzgor!) razporedijo v vrsto, nato obrnejo in pregledajo. Zaporedje sličic uporabijo kot izhodišče za pripoved zgodbe, podobno, kot se uporabljajo pripovedovalne karte/kocke. Zgodbo sestavijo, nato jo pripovedujejo drugim.

DRAMATIZACIJA

Prenos, preobrazba, preoblikovanje nedramskega besedila v dramsko obliko je namenjeno uprizarjanju. Je avtonomno literarno delo, hkrati pa služi kot uprizoritvena predloga. Najpogostejše so dramatizacije romanov, lahko pa se uporabi tudi eseje, dokumentarno gradivo, publicistična besedila, pesmi in drugo. V procesu dramatizacije se pojavi potreba po strnjevanju in zgostitvi dogajanja, izločitvi epizodnih in vzporednih zgodb, omejevanju števila oseb, osredotočenosti na glavne osebe, spreminjanju kronotopa, reorganiziranju pripovedi.



Dejavnost

Primerjava

Za tiste, ki so poleg ogleda predstave prebrali tudi Haddonov roman, bo zanimiva primerjava med romanom in dramo. V primerjavi in pogovoru se osredotočimo na: osebe (število, izbor), obseg in način poteka dogajalnega časa, pripovedovalca/povezovalca, intenzivnost sporočil(a), teme.



Dejavnost

Poskus dramatizacije

Izberimo preprosto besedilo – pravljico, črtico, časopisni članek ipd. Poskusimo pripovedno besedilo pretvoriti v dramsko obliko. Postopki:

- določimo dramske osebe (tudi neme),
- določimo dogajalni prostor in čas,
- premi govor pretvorimo v dialoge,
- pripoved in opise uporabimo kot didaskalije,
- dramo razdelimo na prizore (meja med prizori je menjava prizorišča, prihod/odhod oseb),
- bodimo pozorni na zaokroženost svoje drame (zasnova-zaplet-vrh-razplet-razsnova),
- določimo žanr/vrsto – tragedija, komedija, detektivka, limonada, absurdna drama ...,
- jasno izrazimo poanto – sporočilo,
- dodajmo vsaj eno svojo zamisel (dogodek, izjavo, osebo).

Dramatiziramo lahko v skupini, bolj zabavno bo. Pripravimo bralno uprizoritev svoje drame in jo predstavimo sošolcem/prijateljem.

7 Bralni seznam

VESOLJE

- Douglas Adams: *Štoparski vodnik po galaksiji*. Maribor: Založba Pivec, 2014.
- Jack Cheng: *Vesolje, me slišiš?* Ljubljana: Mladinska knjiga, 2018.
- Antoine de Saint-Exupéry: *Veter, pesek in zvezde*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1966.
- David Bodanis: *E=mc²: življenjepis najslavnejše enačbe na svetu*. Tržič: Učila, 2001.
- Sašo Dolenc: *Od genov do zvezd: osupljive zgodbe iz sveta znanosti*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2015.
- *Vesolje: enciklopedija*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2015.

MATEMATIKA

- Paolo Giordano: *Samotnost praštevil*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2010.
- John Green: *Katherine, Katherine*. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2016.
- Romaniščin, Romana: *Lesiv, Andrij: Zvezde in makova zrna*. Medvode: Malinc, 2016.
- Bina Štampe Žmavc: *Čarimatika*. Maribor: Pivec, 2016.
- Neil Ardley: *Leksikon znanosti: fizika, kemija, matematika, informatika*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997.
- Jože Grasselli: *Enciklopedija števil*. Ljubljana: DMFA - založništvo, 2008.
- Klara Hofer: *Sonja Kovalevska (življenjepis)*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1974.

BOLEZNI (avtizem, Aspergerjev sindrom, duševne motnje in drugo)

- Siobhan Dowd: *Uganka Londonskega očesa*. Hlebce: Zala, 2016.
- John Green: *Neskončen stolp želv*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2018.
- Vinko Möderndorfer: *Kit na plaži*. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2017.
- R. J. Palacio: *Čudo*. Zagorje ob Savi : Ocean, 2014.
- Janja Vidmar: *Fant, ki vidi samoroga*. Otroci sveta. Ljubljana: Undara studio, 2013.

DETEKTIVKE

- Adam Bahdaj: *Pozor! Črna marela!* Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Goran Gluvić: *Detektiv Zdravc*. Ljubljana: Karantanija, 2004.

- Alan Alexander Milne: *Skrivnost Rdeče hiše*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1979.
- SERIJE
Bogdan Novak: serija *Zvesti prijatelji*. Ljubljana: Karantanija.

In seveda vsi tisti avtorji in avtorice detektivk in kriminalk, ki ne sodijo povsem v mladinsko književnost: Agatha Christie, Avgust Demšar, John Grisham, Jo Nesbø, James Patterson idr.

Bralni seznam je pripravila dr. Dragica Haramija.

8 Skrivnostni seznam

anevrizma
antagonist
avtizem
Aspergerjev sindrom
astronomija
bralna uprizoritev
detektiv
didaskalije
dramatizacija
dramski trikotnik
emotikon
empatija
Eratostenovo sito
gravitacija
ikona
ironija
koder (pudelj)
koreografija
kreda
kronotop
logika
matematika
matura
metafora
metró
Otok
praštevilo
protagonist
rekvizit
umor